

Sygn. akt III AUa 1787/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 sierpnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jerzy Andrzejewski
Sędziowie:	SSA Barbara Mazur SSA Daria Stanek (spr.)
Protokolant:	sekr.sądowy Wioletta Blach

po rozpoznaniu w dniu 8 sierpnia 2014 r. w Gdańsku

sprawy małoletniej M. G. reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego S. N.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o prawo do renty rodzinnej

na skutek apelacji małoletniej M. G. reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego S. N.

od wyroku Sądu Okręgowego w Słupsku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 czerwca 2013 r. sygn. akt V U 890/13

I. zmienia zaskarżony wyrok i przyznaje małoletniej M. G. reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego S. N. prawo do renty rodzinnej po S. G. od dnia 30 września 2011r.;

II. ustala, że pozwany organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji;

III. zasądza od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz S. N. kwotę 30,00 (trzydzieści 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sygn. akt III AUa 1787/13

UZASADNIENIE

Ubezpieczona S. N. w imieniu swojej małoletniej córki M. G. odwołała się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z dnia 16 kwietnia 2013 roku, znak (...) mocą której odmówiono jej wypłaty renty rodzinnej od dnia (...), tj. daty zgonu S. G. -ojca dziecka.

Pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. wniósł o oddalenie odwołania. W uzasadnieniu odwołania podniósł, że uprawnionej przyznano prawo do renty rodzinnej od dnia 1 marca 2013 roku tj. od pierwszego dnia miesiąca w którym złożono wniosek.

Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2013r. Sąd Okręgowy w Słupsku - V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie. Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne: w dniu (...) zmarł ojciec małoletniej M. N. S. G.. W dniu (...) urodziła się M. N., córka S. N. i zmarłego S. G.. Matka małoletniej - S. N., ur. (...) w dniu urodzenia dziecka była osobą małoletnią i pozostawała pod władzą rodzicielską. W dniu 30 stycznia 2013 roku wyrokiem Sądu Rejonowego w Słupsku III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich z dnia 31 stycznia 2004 roku, sygn. akt III RC 1236/11 ustalono, że ojcem małoletniej M. G. był S. G.. Dokonano stosownych zmian w aktach stanu cywilnego małoletniej. W dniu 6 marca 2013 roku ubezpieczona S. N. złożyła wniosek o przyznanie renty rodzinnej po zmarłym S. G. na rzecz małoletniej M. G.. Decyzją organu rentowego z dnia 16 kwietnia 2013 roku, znak (...) przyznano ubezpieczonej prawo do renty rodzinnej na rzecz M. G.. Świadczenie przyznano od 1 marca 2013 roku, tj. od miesiąca w którym złożono wniosek.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy zważył, iż odwołanie ubezpieczonej nie zasługuje na uwzględnienie. Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była kwestia daty początkowej, od której małoletniej winno zostać przyznane prawo do renty rodzinnej po zmarłym w dniu (...) ojcu - S. G.. Stosownie do treści art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, z uwzględnieniem ust. 2, który stanowi, że w razie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego, emeryta lub rencisty, rentę rodzinną wypłaca się od dnia śmierci, nie wcześniej jednak niż od dnia spełnienia warunków do renty przez uprawnionych członków rodziny. Analiza przytoczonych przepisów nie pozostawia wątpliwości, iż generalną zasadą jest, że samo spełnienie przesłanek, od których uzależnione jest prawo do renty rodzinnej nie jest wystarczającą podstawą do wypłaty świadczenia. Powołana wyżej ustawa wyraźnie odróżnia moment powstania prawa do renty rodzinnej od momentu wypłaty tego świadczenia, która następuje co do zasady od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Konieczny jest zatem wniosek o przyznanie tego świadczenia, a początkowa data jego wypłaty uzależniona jest właśnie od daty złożenia przedmiotowego wniosku - bez możliwości wypłaty świadczenia za okres wsteczny. W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych podstawą przyznania świadczeń mogą być tylko przepisy prawa, a nie zasady współżycia społecznego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., II UKN 335/00 – OSNAP 2001/11/338 – notka). W związku z tym sytuacja rodzinna i wyjątkowość sytuacji ubezpieczonej pozostaje bez wpływu na trafność rozstrzygnięcia organu rentowego, albowiem przepis art. 129 ustawy o FUS jednoznacznie reguluje problematykę wypłaty świadczeń i niedopuszczalna jest w tym zakresie jakakolwiek wykładnia rozszerzająca. Okoliczność, że ubezpieczona nie mogła samodzielnie dokonać czynności prawnych z uwagi na brak pełnej zdolności do czynności prawnych nie ograniczało możliwości złożenia stosownego wniosku za zgodą przedstawiciela ustawowego. W tym stanie rzeczy uznając odwołanie ubezpieczonej za niezasadne Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴§1 k.p.c. oddalił odwołanie, o czym orzekł jak w sentencji.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła w imieniu małoletniej M. G. S. N. wskazując, że w grudniu 2010r. będąc osobą niepełnoletnią zaszła w ciążę. Ojciec dziecka S. G. odebrał sobie życie 15 czerwca 2011r., kiedy była w szóstym miesiącu ciąży. Po urodzeniu córki prawną opiekę na nią sprawowała, zgodnie z decyzją Sądu, jej matka i babcia małoletniej - D. N.. W związku z tym, że ojciec M. G. nie żył nie mógł uznać dziecka. Sprawę do Sądu o ustalenie ojcostwa skierowała ona za pośrednictwem matki w październiku 2011r. Skarżąca wskazała, że jej najbliższa rodzina jest nieporadna, ma lęk przed wszelkimi sprawami urzędowymi, sądowymi, dlatego nie mogła liczyć na ich pomoc, poradę. Sprawa w Sądzie toczyła się do końca stycznia 2013r. W związku z nieustalonym ojcostwem miała trudność ze zdobyciem zaświadczeń (np. świadectwa pracy, aktu zgonu S. G.). Nie mogła również liczyć na pomoc ze strony rodziny ojca dziecka, która utrudniała jej załatwienie tej sprawy. Ojciec S. G. wyparł się całkowicie wnuczki. Wniosek o przyznanie renty rodzinnej złożyła niezwłocznie po otrzymaniu wyroku sądowego w sprawie o ustalenie ojcostwa. Dopiero po otrzymaniu prawomocnego wyroku sądowego będąc już osobą pełnoletnią mogła samodzielnie zająć się

sprawą. Osobiście docierała do zakładów pracy S. G., czekała na wydanie potrzebnych dokumentów. Nadal nie mogła liczyć na nikogo z rodziny ojca dziecka, ani swojej. Dlatego też złożyła wniosek dopiero w marcu 2013r. Wskazując na powyższe apelująca wniosła o przyznanie renty rodzinnej dla córki M. od dnia jej narodzin.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wywiedziona w imieniu małoletniej M. G. przez matkę S. N., w świetle uzupełnionego w trybie art. 382 k.p.c. przez Sąd II instancji materiału dowodowego, zasługuje na uwzględnienie i skutkuje przyznaniem renty rodzinnej od dnia 30 września 2012r.

Istota sporu w niniejszym postępowaniu dotyczy wyłącznie daty, od której przyznano małoletniej prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy z przywołaniem art. 100 i 129 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prawidłowo wskazał, iż od powstałego „ex lege” prawa do świadczeń emerytalnych i rentowych odróżnić należy jego realizację. Zasadą jest bowiem, iż świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu /art. 129 ust. 1/.

Uszło jednak uwadze Sądu Okręgowego, iż wyrażona w art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej zasada nie jest bezwzględna, gdyż już w jego treści zastrzeżony został wyjątek określony w art. 129 ust. 2 tejże ustawy, który stanowi, iż razie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego, emeryta lub rencisty, rentę rodzinną wypłaca się od dnia śmierci, nie wcześniej jednak niż od dnia spełnienia warunków do renty przez uprawnionych członków rodziny.

Wskazać w tym miejscu również wypada, że Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym sprawę w pełni podziela stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 kwietnia 2014 r., sygn. akt II UK 398/13, LEX nr 1458715, iż dopiero złożenie wniosku o świadczenie z ubezpieczenia społecznego powoduje obowiązek jego wypłaty, a ustawodawca nie przewidział możliwości wyrównywania świadczenia osobom, które wystąpiły z wnioskiem o nie później niż nabyły do niego prawo, jeżeli zwłoka spowodowana została brakiem staranności w prowadzeniu własnych spraw. Jednakże w szczególnej sytuacji, jaką stanowi przypadek ubiegania się o rentę rodzinną po osobie, która uznana została za zmarłą, nie można przepisu art. 129 ust. 1 u.e.r.f.u.s. wyklądać zgodnie z jego dosłownym brzmieniem, przyjmując, że o dacie wypłaty świadczenia decyduje data wniosku o to świadczenie. (...) "Pozbawienie prawa do wypłaty renty rodzinnej na skutek obiektywnych okoliczności, na które uprawniony nie miał i nie mógł mieć wpływu - mimo wystąpienia tego ryzyka, sprzeciwia się założonemu przez ustawodawcę celowi", gdy się dodatkowo uwzględni treść ustępu 2 art. 129 ustawy. Regulacja ta potwierdza cel tego świadczenia (renty rodzinnej), którym jest zapewnienie środków utrzymania osobie uprawnionej już od dnia śmierci ubezpieczonego, emeryta lub rencisty.

Mając na względzie powyższe Sąd Apelacyjny uzupełnił w trybie art. 382 k.p.c. postępowanie dowodowe przeprowadzając dowód: z akt sądu rejonowego w Słupsku III Rc 1236/11 (k. 105), z akt sprawy sygn. II Opm 34/12 (k. 108), przesłuchania świadków D. N., C. G. oraz S. N. /zapis audio k. 107/.

Zgromadzony w postępowaniu materiał dowodowy daje podstawę do zrekonstruowania następującego stanu faktycznego:

w dniu (...) zmarł ojciec małoletniej M. N. S. G.. W dniu (...) urodziła się M. N., córka S. N. i zmarłego S. G. /dowód: akt zgonu k. 5 akt rentowych/.

Ojcostwo S. G. zostało ustalone w postępowaniu sądowym. W dniu 30 stycznia 2013 roku wyrokiem Sądu Rejonowego w Słupsku III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich, sygn. akt III RC 1236/11 ustalono, że ojcem małoletniej M. N. jest S. G.. Orzeczenie uprawomocniło się dnia 21 lutego 2013r. /dowód: wyrok z dnia 30 stycznia 2013r. k. 8 akt rentowych/.

Matka małoletniej - S. N., ur. (...) w dniu urodzenia dziecka była osoba małoletnią i pozostawała pod władzą rodzicielską /bezsporne/. Zawiadomienie Kierownika USC w U. zainicjowało postępowanie o ustanowienie opieki prawnej dla małoletniej M. N. /dowód: k. 1 akt III Opm 34/12/. Wywiad o kandydacie na opiekuna prawnego – D. N. sporządził kurator rodzinny Sądu Rejonowego w Słupsku, w którego ocenie spełnia ona wymogi formalne do ustanowienia jej opiekunem /dowód: k. 6 akt III Opm 34/12/. D. N. wyraziła wolę objęcia funkcji opiekuna prawnego wyjaśniając, że jest babcią M., która jest córką jej jeszcze małoletniej córki S., a ojciec dziecka nie żyje /dowód: k. 9 akt III Opm 34/12/. Postanowieniem z dnia 21 grudnia 2011r. Sąd Rejonowy w Słupsku – III Wydział Rodzinny i Nieletnich ustanowił opiekę prawną dla małoletniej M. N. powierzając obowiązki opiekuna prawnego D. N. i zobowiązując ją do składania sprawozdań ze sprawowania opieki /dowód: k. 11 akt III Opm 34/12/. Dnia 21 grudnia 2011r. D. N. otrzymała zaświadczenie o ustanowieniu opiekunem prawnym, którego integralną częścią jest streszczenie najistotniejszych przepisów dotyczących opieki, w tym w zakresie obowiązku alimentacji i reprezentacji dziecka /dowód: k. 12 akt III Opm 34/12/. W sprawozdaniu z dnia 25 czerwca 2012r. D. N. w szczególności w pkt. 10 „Czy małoletni otrzymuje rentę, zapomogę, stypendium” wskazała, że otrzymuje tylko zapomogę 200 zł na nianię /dowód: k. 16 akt III Opm 34/12/. Postanowieniem z dnia 13 lipca 2012r., prawomocnym od dnia 27 lipca 2012r., Sąd Rejonowy w Słupsku – III Wydział Rodzinny i Nieletnich z urzędu umorzył postępowanie wykonawcze z uwagi na osiągnięcie z dniem 12 lipca 2012r. pełnoletniości przez S. N. – matkę małoletniej /dowód: k. 17,21 akt III Opm 34/12/.

Sprawująca faktyczną opiekę nad dzieckiem rodzina małoletniej M. G. osiąga niskie dochody i korzysta z pomocy społecznej. Ze strony rodziny zmarłego ojca dziecka małoletnia nie otrzymuje żadnego wsparcia, co więcej ojcostwo S. G. było negowane, a zakupione przez zmarłego łóżeczko i wózek nie zostały przekazane dla wnuczki. Ani opiekun prawny małoletniej, ani matka małoletniej nie miały świadomości co do możliwości ubiegania się o rentę, czy alimenty od dziadka /dowód: akta sądu rejonowego w Słupsku III Rc 1236/11, w tym: zaświadczenie ze Sklepu (...) k.18, zaświadczenie Zakładu (...) k.20, zaświadczenia Ośrodka Pomocy (...) k. 21, 62 i 63, protokoły rozpraw z dnia 30.05.2012r. k. 22-23, 18.07.2012r k. 40-43, 30.01.2013r k.85-88, przesłuchania D. N. i C. G. oraz S. N. - zapis audio k. 107/.

W dniu 6 marca 2013 roku ubezpieczona S. N. złożyła wniosek o przyznanie renty rodzinnej po zmarłym S. G. na rzecz małoletniej M. G. /dowód: wniosek k. 1 akt rentowych/.

Na dzień narodzin małoletnia M. G. spełniała warunki do uzyskania prawa do renty rodzinnej po ojcu – S. G. /dowód: pismo ZUS k. 88/.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w tak ustalonym stanie faktycznym szczególnie istotnym jest, iż ojcostwo zmarłego S. G. ustalono dopiero w wyniku postępowania sądowego, a wniosek o przyznanie świadczenia został złożony już w kilka dni po uprawomocnieniu się orzeczenia.

Trzeba w związku z tym przypomnieć, że stosownie do § 12 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r., w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe /Dz.U.2011.237.1412/ do wniosku o rentę rodzinną dla dzieci własnych zmarłego, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobionych powinny być dołączone dokumenty, o których mowa w § 10 ust. 1 oraz § 11 ust. 1 pkt 1.

Oczywistym jest, że małoletnia M. G. nie mogła samodzielnie złożyć stosownego wniosku i a tym bardziej dołączyć dokumentów, o których mowa wyżej. Sytuację jej dodatkowo komplikował fakt, iż jej matka sama była niepełnoletnia, stąd zachodziła konieczność ustanowienia prawnej opieki nad uprawnioną do renty rodzinnej M. G.. Zgon ojca małoletniej przed jej narodzeniem spowodował, iż koniecznym było sądowe ustalenie jego ojcostwa. Szybkiemu zakończeniu tego postępowania nie sprzyjała postawa rodziny zmarłego. Bez ustalenia ojcostwa zmarłego, sprawujące opiekę nad dzieckiem matka i babcia miały przynajmniej ograniczoną możliwość skompletowania dokumentów niezbędnych przy składaniu wniosku o rentę rodzinną. Nie można przy tym tracić z pola widzenia, iż nie miały one świadomości możliwości ubiegania się o rentę rodzinną. W tym zakresie podkreślenia wymaga, iż również Sąd Rejonowy w Słupsku – III Wydział Rodzinny i Nieletnich zatwierdzając sprawozdania opiekuna prawnego nie pochylił

się nad kwestią zabezpieczenia materialnego małoletniej w postaci renty rodzinnej, a winien był to uczynić z urzędu widząc, że jedyny wskazany dochód to zapomoga w kwocie 200 zł.

Mając na uwadze powyższe, jeszcze raz powtórzyć można, iż pozbawienie prawa do wypłaty renty rodzinnej na skutek obiektywnych okoliczności, na które uprawniony nie miał i nie mógł mieć wpływu - mimo wystąpienia tego ryzyka, sprzeciwia się założonemu przez ustawodawcę celowi, gdy się dodatkowo uwzględni treść ustępu 2 art. 129 ustawy, zgodnie z którym w razie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego, emeryta lub rencisty, rentę rodzinną wypłaca się od dnia śmierci, nie wcześniej jednak niż od dnia spełnienia warunków do renty przez uprawnionych członków rodziny. Regulacja ta potwierdza cel tego świadczenia (renty rodzinnej), którym jest zapewnienie środków utrzymania osobie uprawnionej.

Kierując się powyższym w ocenie Sądu Apelacyjnego cel renty rodzinnej zrealizowany będzie tylko w sytuacji przyznania tego świadczenia od dnia narodzin małoletniej M. G., tj. od dnia 30 września 2011r. i w tym zakresie, na mocy art. 386 § 1 k.p.c. orzeczono w pkt I wyroku.

Przyznanie wnioskowanego świadczenia wymagało celowościowej wykładni omówionych przepisów wykraczającej poza kompetencje organu rentowego, a więc nie można stwierdzić odpowiedzialności organu rentowego za nie ustalenie ostatecznej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, na mocy art. 118 ust. 1 a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych /t.j. Dz.U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227/, o czym orzeczono w pkt II wyroku.

O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł w pkt III wyroku po myśli art. 98 § 1 i 2 k.p.c. kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik procesu oraz kosztów niezbędnych i celowych i zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz wnioskodawczyni kwotę 30 zł tytułem poniesionej opłaty od apelacji.